

RAB tagasiside krediidasutustele

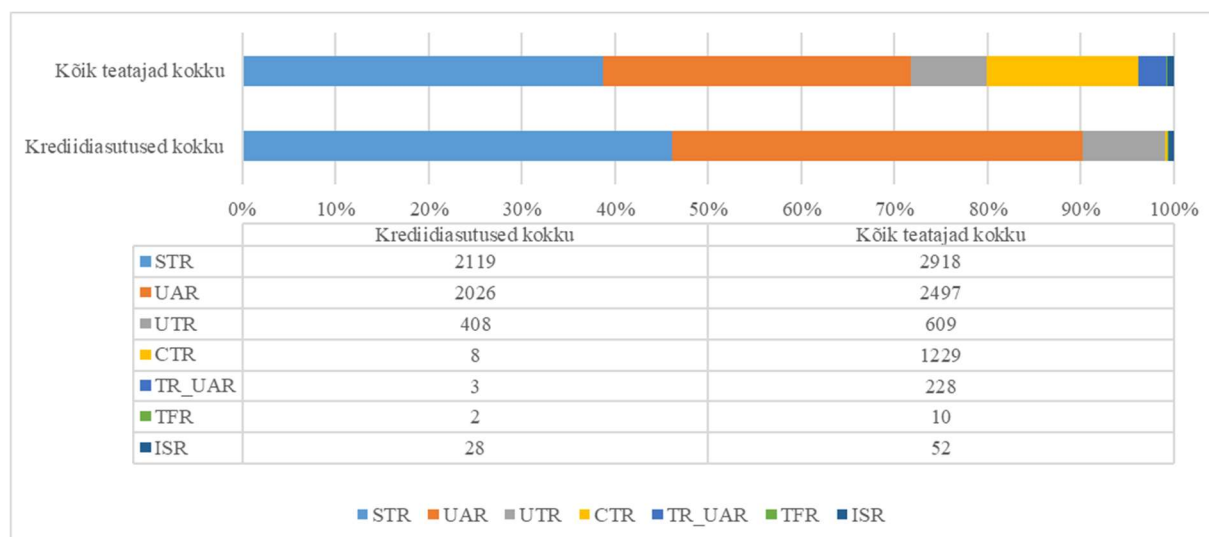
Ülevaade teadetest, mille Eesti krediidasutused aastal 2020 RAB-le saatsid, ja nende kasutamisest RAB poolt

2020. aastal sai Rahapesu Andmebüroo (edaspidi RAB) krediidasutustelt kokku **4594** teadet. Krediidasutused on suurimad teadete esitajad, kelle teated moodustavad **55%** kõikidest RAB-le saadetud teadetest. 97 teadet saadeti märkega „kiire“.

Tabel 1. 2020. a RAB-le saadetud teadete jagunemine gruppide kaupa.

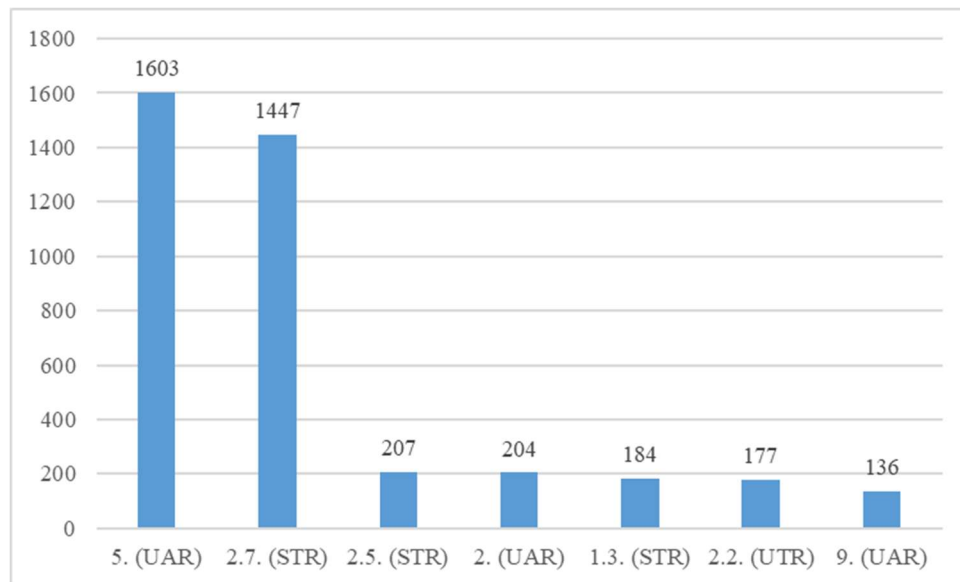
Teatajagrupp	Kokku
Krediidasutused	4594
Finantseerimisasutused	1524
Teise riigi asutused ja isikud	587
Virtuaalvääringu teenus	530
Professionaal (õigus, audit, jne)	307
Riigiasutused	284
Ei ole kohustatud subjekt	252
Hasartmängukorraldajad	118
Muud eraõiguslikud ettevõtjad	94
KOKKU	8290

Suurimate RAB-le teatajate esikümnest leiab kuus krediidasutust, muuhulgas esimeselt, teiselt ning neljandalt kohtalt. Valdav enamik krediidasutuste esitatud teadetest puudutas rahapesukahtlust: kahtlase tehingu teateid (STR) ja ebahariliku tegevuse teateid (UAR) esitati enam kui kaks tuhat ning samuti laekus 408 ebahariliku tehingu teadet (UTR). Võrreldes 2019. aastaga, saatsid krediidasutused aastal 2020 ligi 50 sanktsioonikahtlust puudutavat teadet (ISR) vähem – kokku 28. Veel laekus 2020. aastal krediidasutustelt kaheksa sularahateadet (CTR) ja viis terrorismi rahastamisega seotud teadet, nendest kolm puudutasid terrorismi riskiriigi seosega ebaharilikku tegevust (nn TR_UAR) ning kaks otseselt terrorismi rahastamise kahtlust (TFR).

Joonis 1. Krediidiasutuste ja kõikide teatajate poolt RAB-le 2020. a saadetud teadete jagunemine teate liigi kaupa.

Sarnaselt 2019. aastaga märkisid krediidiasutused kõige sagedamini teate saatmise põhjusena ebaharilikke tehinguid kontol (5. UAR). Erinevalt varasemast aastast märgiti teate esitamise põhjuseks oluliselt tihedamini kahtlus, et tehingu objektiks olev vara on pettuse objekt või seda kasutatakse rahapesuks (eksiteele viidud isiku tehingud; 2.7. STR). Sageduselt järgnevad põhjused, et isik ei esita tehingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav (2.5. STR) ja ebaharilikud sularahatehingud, mis ei ole seotud isiku tavapärase majandustegevusega (2. UAR).

Joonis 2. Krediidiasutuse poolt RAB-le 2020. a saadetud teadete enam levinud indikaatorid.

5. (UAR)	Ebaharilikud tehingud kontol
2.7. (STR)	Kahtlus, et tehingu objektiks olev vara on pettuse objekt või seda kasutatakse rahapesuks (eksiteele viidud isiku tehingud)
2.5. (STR)	Isik ei esita tehingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav (RahaPTS § 42 lg 1 juhutehing ning § 43 lg 1 kliendisuhtes oleva isiku tehing)
2. (UAR)	Ebaharilikud sularahatehingud, mis ei ole seotud isiku tavapärase majandustegevusega
1.3. (STR)	Krediidi- või finantseerimisasutus keeldub isikuga kliendisuhtesse asumisest vastavalt RahaPTS § 42 seoses hoolsusmeetmete täitmise võimatusega
2.2. (UTR)	Ebaharilik tehing kontol
9. (UAR)	Ebaharilik äritegevus

Krediidiasutuste teadetele on väga oluline roll RAB analüüsi vaates, saadetud teadetest suunati süvaanalüüsi 664 ehk **14,5%** teadetest. 2019. aastal saadeti süvaanalüüsi nii suhteliselt kui ka absoluutarvuna rohkem teateid, 746 ehk *ca* neljandik. Siinkohal on oluline rõhutada, et ka süvaanalüüsi mittesuunduvad teated on olulised, kuna sageli ilmneb nende olulisus pikema perioodi jooksul ning neid kasutatakse sektoris esinevate tüpoloogiate ja trendide strateegiliste analüüside koostamisel.

2020. aastal seati krediidiasutuste teadete põhjal **28** korral kontole või kontol olevale varale käsutuspiirang. Eesti uurimisasutustele edastatud materjalides kasutati 356 teates sisaldunud infot (võrdluseks: 2019. aastal oli see näitaja 445). XBD-de (*cross-border dissemination*) ehk piiriülese levitamise kaudu jagati välisriikidega 55 teate infot, nendest enim saadeti Soome, Leetu, Läti ning Saksamaale.

Krediidiasutuste teadete kvaliteet ja soovitused tulevikuks

Krediidiasutuste teadete kvaliteet on võrreldes 2019. aastaga olulisel määral paranenud, seda nii teadete terviklikkuse kui ka analüütilise taseme poolest. Lisadokumentide või -info küsimise vajadus vähenes 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga märkimisväärselt. Sisulisi puudujääke, kus tehingu kirjeldus on poolik või arusaamatu, ning vormilisi vigu, kus tehingute osapooled pole korrektselt määratud või tehingusummad on jäetud metaandmetena märkimata, küll esineb, kuid vigaste teadete osakaal on väike. Probleemsemad juhtumid kaasnesid sageli uute kontaktisikute tööleasumisega, kelle väljaõpe oli jäänud ebapiisavaks.

Teated on reeglina sisukad ning nähtub, et nendele eelneb esitajapoolne analüüs, mille tulemit on teates hästi kirjeldatud. Samuti on kiiduväärt krediidiasutuste operatiivne suhtlus RAB ametnikega. Tuletame siiski meelde, et RahaPTS § 49 lg 4 alusel on RAB-l õigus teha päringuid, millele peab viivitamata ja täies mahus vastama. Kui RAB ametnik esitab teatega seonduva päringu, siis see on siduv ning see ei eelda täiendava ettekirjutuse tegemist.

Positiivsena saab esile tuua ka asjaolu, et kui välisriikidest on laekunud infot rahapesukahtlusega Eesti kontodest, siis sageli on pangad need juba sulgenud ning nende kohta teate esitanud.

Krediidiasutuste esitatud teated olid valdavalt ajakohased, kuid samuti teavitasiid mitmed pangad tugevdatud hoolsusmeetmeid rakendades varasemate aastate, kohati enam kui kümne aasta tagustest kahtlastest tehingutest või kliendisuhetest.

Tulenevalt krediidiasutuste suhteliselt vähestest TFR- ja ISR-tüüpi teadetest kordab RAB oma eelmise aasta soovitusi osutada suuremat tähelepanu rahvusvaheliste sanktsioonide seirele ja terrorismi rahastamise tõkestamisele. Terrorismi rahastamise tõkestamise vallas tähendab see nii sõelumissüsteemi⁷ tugevdamist kui ka ärisuhete seiramist riskiriikide seoste ja radikaliseerumise tunnuste aspektist.

RAB ootus krediidiasutustele on ka varasemast põhjalikum ja riskipõhise seire massihävitusrelvade leviku tõkestamise eesmärgil. Massihävitusrelvade ja kahesuguse kasutusega kauba temaatika on kohustatud sektorite teadlikkuse tõstmisel rahapesu ja terrorismi rahastamise ohtude kõrval seni suhteliselt tagaplaanile jäänud. Massihävitusrelvade leviku või selle rahastamise oht Eesti finantssektoris seisneb eelkõige vahendustehingutes, kus kaup ei liigu läbi Eesti, aga krediidiasutusi kasutatakse maksete teostamiseks või siis toimub finantseerimine siinsete krediidiasutuste poolt⁸.

Soovitame pöörata tähelepanu sellistele vahendustehingutele, kus kaup läbi Eesti ei liigu, ka kaubanduspõhise rahapesu⁹ aspektist, seda eriti kaubavahetuse teatud suundade (Hiina, Türgi, SRÜ riigid) ja kaubaliikide (metallikaubandus, sh metallitooted ja vanametall; sõidukid ja varuosad; külmutatud kalatooted; puu- ja juurviljad) puhul.

Samuti juhib RAB tähelepanu krediidiasutuste finantsvahendajatest klientide (makseasutused ja virtuaalväeringu teenusepakkujad) korrespondentkontodega seonduvale riskile, et virtuaalkontosid (vIBAN) kasutatakse ära kuritegeliku päritoluga vara liigutamiseks.

⁷ Soovitame lähtuda Wolfsberg Groupi juhendist sanktsioonide sõelumiskontrolli kohta (<https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/pdfs/Wolfsberg%20Guidance%20on%20Sanctions%20Screening.pdf>)

⁸ Tegevuspõhiste finantssanktsioonide rakendamise kohta lähemalt: Wolfsberg Group „Trade Finance Principles“ (<https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/Trade%20Finance%20Principles%202019.pdf>)

⁹ FATF – Egmont Group (2020), Trade-based Money Laundering: Trends and Developments, FATF, Paris, France, www.fatf-gafi.org/publications/methodandtrends/documents/trade-based-money-laundering-trends-anddevelopments.html